

УДК 351/354/352.07/352.9:342.553+35.072.2:659.3

Канавець Марина Володимирівна,

к.держ.упр.,

директор Центру адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, м. Київ

**СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ВЗАЄМОДІЇ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ
ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
Й ОБ'ЄДНАНИМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ
В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

У статті досліджено процес трансформації молодіжної політики в умовах європейської інтеграції та реалізації реформи державного управління й децентралізації влади. Проаналізовано правові аспекти створення й функціонування молодіжних організацій.

Охарактеризовано взаємини молодіжних громадських організацій з державою, органами місцевого самоврядування та об'єднаними територіальними громадами, визначено зміст наявних проблем, шляхи та перспективи їх вирішення. Висвітлено вплив молодіжних громадських організацій на соціалізацію особистості, види та напрями їхньої діяльності.

Ключові слова: молодіжна політика, державне управління, децентралізація, місцеве самоврядування, об'єднані територіальні громади, молодіжна громадська організація, молодь, розвиток молоді.

Постановка проблеми. Реформування державного управління, місцевого самоврядування та територіальної організації влади є невід'ємною складовою стратегічних перетворень в Україні. Від ефективної реалізації реформ, розмежування повноважень між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування на засадах субсидіарності й децентралізації значною мірою залежить становлення інститутів прямого народовладдя, формування спроможних громад, доступність і належна якість послуг у різних сферах.

Децентралізація влади вже помітно змінює нашу країну та систему управління в ній. Передання нових повноважень та потужного фінансового ресурсу на місця дозволило підвищити спроможність громад і змінити вектор руху їх на розвиток. Громади стають сильнішими й успішнішими. Водночас їхній сьогоденній і майбутній розвиток ґрунтується саме на свідомому та

обізнаному молодому поколінні українців, оскільки молодь є основою не тільки сильної громади, але й міцної держави [22, с. 5].

Становлення громадянського суспільства актуалізує завдання розроблення дієвих механізмів участі об'єднань громадян у процесі формування та реалізації державної, регіональної та місцевої молодіжної політики. Внесок недержавних організацій у вирішення соціальних проблем суспільства взагалі й молоді зокрема визначається значною мірою станом партнерських відносин між органами влади та громадськими об'єднаннями.

Таким чином, молодіжну політику в умовах децентралізації має бути орієнтовано на формування комфортного середовища для життя та розвитку молоді в громадах, а пріоритетними напрямками її реалізації стають фінансове та кадрове забезпечення, розвиток молодіжної інфраструктури й залучення молоді до процесу розроблення й ухвалення рішень та контролю їхнього виконання [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічною основою дослідження стали праці П. Бурдьє, М. Вебера, Е. Гіденса, Т. Парсонса, Н. Смелзера, П. Сорокіна, Дж. Хоманса та ін.

Український та світовий досвід формування й реалізації державної молодіжної політики відображено у працях Д. Андрєєвої, О. Балакіревої, В. Барабаша, Є. Бородіна, М. Головатого, В. Головенька, Л. Кривачука, Ю. Криворучка, В. Куйбіди, О. Лазора, Я. Немирівського, М. Перепелиці, О. Старинця, С. Толстоухової та інших науковців.

Одним із важливих висновків науковців щодо визначення умов ефективного вирішення проблем молоді є розширення спектра суб'єктів молодіжної політики, серед яких особлива роль належить органам місцевого самоврядування та об'єднаних територіальних громад [3–6; 8].

Відносинам громадських об'єднань з органами влади присвячено праці низки зарубіжних вчених – Ш. Арнстейна, Е. Арато, Х. Арендт, Ю. Габермаса, А. Грамші, Р. Дарендорфа, Г. Еспінг-Андерсена, Д. Кіна, Д. Коен, Р. Патнема, К. Поппера, Д. Сороса, А. де Токвіля, Ф. Фукуями, Р. Хайнемана та ін.

Вагомий внесок у розроблення методології взаємодії держави та об'єднань громадян зроблений дослідниками О. Белокуровим, Т. Бутирською, Н. Діденко, М. Ільїним, В. Князєвим, В. Купрієм, А. Колодій, В. Корженком, І. Кресіною, О. Крутій, О. Крюковим, А. Леухіною, В. Мартиненком, В. Нікітіним, Н. Нижник, М. Пірен, О. Радченком, О. Руденко, В. Скуратівським, О. Сунгуровим, Ю. Сурміним, В. Степаненком, М. Томенком, О. Якубовським та ін. Прикладні аспекти вдосконалення механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій в Україні розробляють В. Бульба, С. Горбунова-Рубан, Н. Ковалішина, Д. Неліпа, Н. Піроженко, Є. Ромат, А. Стойка, А. Тамм, О. Тинкован та ін. [3–6; 8].

Вагомим внеском у дослідження процесу інституціоналізації та генези молодіжних громадських організацій є праці вітчизняних дослідників, насамперед О. Бень, М. Головатого, В. Головенька, Т. Голубоцької, О. Голубоцького, О. Корнієвського, Л. Кормича, В. Кулика, О. Кулініча, Н. Метьолкіної, В. Орлова, В. Панасюк, К. Плоского, Р. Сторожук, Д. Шелеста, В. Якушика та ін.

Окреме місце серед досліджень і публікацій, у яких здійснюється аналіз становища та розвитку молоді, молодіжних громадських організацій, молодіжної державної політики, посідають соціологічні дослідження, аналітичні звіти Українського інституту соціальних досліджень, Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України та Щорічні доповіді Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні, підготовлені Державним інститутом сімейної та молодіжної політики [3].

Водночас недостатньо уваги сучасних науковців приділено питанню взаємодії молодіжних громадських організацій з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та об'єднаними територіальними громадами (далі – ОТГ), іншими інститутами громадянського суспільства, що зумовлює актуальність порушеної теми [3].

Метою статті визначено дослідження динаміки розвитку громадянського суспільства та молодіжних громадських організацій, ефективних механізмів взаємодії молодіжних громадських організацій з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та ОТГ, іншими інститутами громадянського суспільства під час формування та реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації та удосконалення законодавства в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Упродовж 2014–2017 рр. відбувається небачене з кінця 1980-х рр. посилення ролі громадянського суспільства в основних напрямках діяльності держави шляхом волонтерської підтримки оборони від зовнішньої агресії, здійснення контролю дій органів влади, ухвалення та реалізації державних рішень при проведенні низки реформ та в боротьбі з корупцією [16, с. 6–29; 18].

Загалом аналіз динаміки інституалізації громадянського суспільства після Революції гідності, що базується на даних ЄРДПОУ Державної служби статистики України без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя та окремих районів Донецької та Луганської областей (табл. 1), засвідчує тенденцію до зменшення у 2014–2015 рр. кількості зареєстрованих в Україні громадських об'єднань (на 1 січня 2014 р. зареєстровано 77 286 громадських організацій, на 1 січня 2015 р. – 75 828, на 1 лютого 2016 р. – 70 595). Натомість у 2016 р. та в I кварталі 2017 р. спостерігається протилежна тенденція до зростання їхньої кількості (на 1 січня 2017 р. зареєстровано 75 988 таких організацій, на 1 квітня 2017 р. – 77 252) [7; 16, с. 6–29; 18].

На жаль, починаючи з 2015 р. в Державній службі статистики України відсутні дані щодо кількості молодіжних і дитячих громадських організацій. Проте зростання чисельності молоді, залученої до діяльності організацій громадянського суспільства, фіксують проведені в Україні соціологічні дослідження: у 1996 р. чисельність молодих людей у віці 18–35 років, які були активними членами громадських об'єднань, становила 11 %, у 2011 р. цей показник становив 21,5 %, а за результатами 2015 р. – уже 37,0 % [20; 21; 22].

Таблиця 1

Динаміка кількості громадських об'єднань в Україні у 2013–2018 рр., од.¹

Недержавні організації	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018
Громадські організації	74500	77286	75828	70321	75988	80461
Молодіжні громадські організації	5450	4765	-	-	-	-
Дитячі громадські організації	1610	1344	-	-	-	-
Спілка об'єднань громадян	-	-	-	753	990	1254
Релігійна організація	24720	25475	24957	23261	24072	25223
Профспілки та об'єднання профспілок	28852	29724	28890	26321	26899	27601
Творча спілка (інша професійна організація)	278	298	277	-	292	311
Благодійні організації	14055	14999	15934	15384	16837	17726
Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ)	15018	16213	15992	17109	26080	27999
Органи самоорганізації населення	1426	1503	1372	1415	1497	1552

Джерело: складено за даними ЄДРПОУ Державної служби статистики України за відповідні роки [7].

На сьогодні в Україні переважає неформальна громадянська активність молоді. На протигагу зростанню громадянської активності молоді, що спостерігається останнім часом, участь молодих людей у громадських молодіжних об'єднаннях залишається (як і в попередні роки) дуже низькою. За результатами дослідження «Молодь України – 2015», лише 2 % української молоді є членами молодіжних організацій і 7 % – іноді відвідують їхні заходи. Близько третини представників української молоді (35 %) не знає про існування в Україні молодіжних громадських організацій та їхню діяльність, 34 % –

¹ На корекцію кількісного складу офіційно зареєстрованих громадських об'єднань в Україні також вплинули зміна методики обрахунку («кількість суб'єктів ЄДРПОУ за різними організаційно-правовими формами господарювання», запроваджена Державною службою статистики України у 2015 р. на «кількість юридичних осіб за організаційними формами» станом на 1 лютого 2016 р. і дотепер).

знають лише, що такі організації існують, 21 % – знають про діяльність молодіжних організацій зі ЗМІ, але не відвідують відповідних заходів [10, с. 10–13, 57–68, 78–81; 19–21].

Така ситуація продовжує спостерігатися і дотепер. Згідно з результатами дослідження «Молодь України – 2017» незалученості сучасної молоді до заходів молодіжної роботи, насамперед, пов'язано з нестачею часу (39,2 %) та суб'єктивними уподобаннями молоді (33,9 %); водночас 17,5 % молодих осіб, відповідаючи на запитання: «З яких причин Ви не брали участі в жодному з вищеперерахованих заходів молодіжної роботи?» – зазначило, що не вдалося знайти інформацію про такі заходи в їхньому населеному пункті, а також 16,8 % молоді вважає, що такі заходи нецікаві для осіб їхнього віку [11; 12, с. 6–31; 22, с. 29–32, 50–58].

Наведені результати демонструють обмеженість або відсутність інформаційного забезпечення діяльності молодіжних громадських об'єднань, низький рівень залучення молоді до участі в молодіжних проектах [22, с. 29–32, 50–58].

Разом із тим 88 % респондентів зазначили щонайменше одну з громадських ініціатив, у яких вони участі не брали, але були б зацікавлені взяти. Серед ініціатив, у яких потенційно зацікавлена більшість молодих людей, – допомога дітям у кризових ситуаціях; дії на захист прав чи інтересів, що безпосередньо стосуються представників молоді чи їхніх родин, друзів (наприклад, проти нелегального будівництва); дії, спрямовані на розвиток інфраструктури в місці проживання, на боротьбу з корупцією (рис. 1) [10; 19; 22].

Водночас у 2017 р., за результатами репрезентативного соціологічного дослідження «Молодь України – 2017», 56,3 % респондентів вважали важливими профорієнтаційні заходи та необхідність у сприянні працевлаштуванню з боку молодіжних центрів, 62,5 % вважають підтримку талановитої молоді найбільш затребуваним напрямом державної молодіжної політики (табл. 3) [11; 12, с. 6–31; 22, с. 29–32, 50–58].

Рис. 1. Розподіл відповідей на запитання: «За останні 12 місяців чи брали Ви участь у будь-яких із наступних або інших громадських ініціативах добровільно, не розраховуючи на грошову винагороду? Зверніть увагу, що фінансова підтримка тих або інших ініціатив також є участю, як і будь-які Ваші дії» (у % до загальної чисельності респондентів, N = 2852)² [10; 19]

Згідно з даними дослідження «Молодь України – 2017», насамперед опитана молодь хотіла б відвідувати спортивні (35,7 %) та профорієнтаційні заходи (31,7), потім – різноманітні заходи з розвитку лідерських якостей та здійснення власного проекту (26,5), творчі заходи (25,9) та заходи з організації та ведення власної справи (23,5), і лише потім – з питань організації дозвілля (14,4) та громадської і волонтерської діяльності (10,4%) [11; 12, с. 6–31; 22, с. 29–32, 50–58].

З метою створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства, зокрема молодіжних громадських організацій, налагодження ефективної взаємодії громадськості з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та об'єднаними територіальними громадами на

² На графіку не показано відсоток відповідей «Важко сказати» (не більше 1 %). Восьмеро респондентів зазначили варіант «Інше».

засадах партнерства, забезпечення додаткових можливостей для реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина, задоволення суспільних інтересів із використанням різноманітних форм демократії участі, громадської ініціативи та самоорганізації в Україні створено відповідну законодавчу базу. Це закони України «Про громадські об'єднання», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» тощо.

Указом Президента України 26 лютого 2016 р. № 68/2016 прийнято Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 рр. (далі – Національна стратегія).

Водночас Президент України своїм Указом від 4 листопада 2016 р. № 487/2016 затвердив Положення про Координаційну раду сприяння розвитку громадянського суспільства та її персональний склад [16, с. 44–53; 18].

На підтримку проектів і заходів громадських об'єднань і молодіжних ініціатив розроблено і затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148 Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2016–2020 рр. (далі – ДЦП «Молодь України»). Її мета полягає у створенні сприятливих умов для розвитку та самореалізації української молоді, формування її громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості.

Реалізація ДЦП «Молодь України» передбачає надання фінансової підтримки на реалізацію соціально значущих проектів молодіжних і дитячих громадських організацій.

Лідером і координатором забезпечення такої підтримки та взаємодії з інститутами громадянського суспільства є Міністерство молоді та спорту України (Мінмолодьспорту) [22–23].

Відповідно до звіту Уряду за 2017 р., за підтримки міністерства 29 молодіжними та дитячими громадськими організаціями був реалізований 41 проект із залученням близько 600 827 молодих людей.

Згідно з результатами незалежного громадського моніторингу «Забезпечення прозорості системи підтримки заходів громадських організацій з метою реалізації державної молодіжної політики в Україні», що здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження», більшість учасників заходів від громадських організацій, що здійснюють проекти за кошти Мінмолодьспорту, задоволені рівнем заходів. Більшість учасників оцінили заходи дуже позитивно – на 3-4 бали за 4-бальною шкалою. Майже всі відповіли, що було легко стати учасником. Більшість опитаних зазначили, що раніше не брали участі в цьому заході, лише 200 – що брали участь 1 раз. 50 % серед учасників – молоді люди віком 18–25 років, 33 % – 26–39 років [1].

Моніторинг проводили у серпні – грудні 2016 р. У ньому брали участь також представники конкурсної комісії від Мінмолодьспорту. Метою проекту було не стільки дізнатися, що відбувалося, як зрозуміти тренди і тенденції та запропонувати такі зміни, щоб процес був більш прозорим і відкритим для громадських організацій, для молоді та щоб результати проектів збігалися з цілями і завданнями конкурсу.

Учасники моніторингу відвідали 59 заходів від 17 громадських організацій та проанкетували понад 1 000 учасників заходів. Аналізували також кошторис проекту, висвітлення інформації у пресі та зворотний зв'язок від самих громадських організацій щодо того, як покращити співпрацю з міністерством [1].

Активно здійснюється залучення молоді до процесу підтримки реформ в Україні. Зокрема, з травня 2018 р. Мінмолодьспорту спільно з Українською академією лідерства (УАЛ) та за підтримки проекту USAID «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «Взаємодія» (SACCI) розпочало реалізацію проекту «Державотворець» (<https://www.facebook.com/derzhavotvorets/>), спрямованого на ознайомлення молоді з публічною адміністрацією та процесами державотворення, її залучення до розроблення, ухвалення управлінських рішень і контролю виконання їх, зокрема щодо дотримання антикорупційного законодавства, подальшої професійної

діяльності на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування через організацію освітньо-профорієнтаційних стажувань [14].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про реалізацію пілотного проекту щодо запровадження Національної програми стажування в центральних органах виконавчої влади» від 23 травня 2018 р. № 425 стартував пілотний проект щодо запровадження Національної програми стажування в центральних органах виконавчої влади (<http://www.interns2018.org.ua/>). Пілотний проект передбачає відпрацювання механізму залучення молоді до стажування в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, а також в Секретаріаті Кабінету Міністрів України.

Координатором пілотного проекту є Міністерство економічного розвитку і торгівлі, яке виступило його ініціатором [13].

Згідно з умовами проведення конкурсу взяти участь у прозорому конкурсному відборі на стажування можуть студенти вищих навчальних закладів, які завершують навчання на ступінь бакалавра, магістра, або отримали диплом бакалавра чи магістра менш ніж за п'ять років до реалізації програми. Претенденти мають вільно володіти державною мовою та однією з офіційних мов Ради Європи [13].

Наприкінці червня 45 стажерів розпочали роботу в міністерствах та Секретаріаті Кабінету Міністрів України в рамках Національної програми стажувань.

Стажери працюватимуть з керівниками стажування: заступниками міністрів, директорами департаментів та генеральними директорами директоратів. Учасники Національної програми стажувань братимуть участь в розробці політик, аналізуватимуть інформацію та офіційні документи, готуватимуть презентації та інформаційні довідки [13].

Пілотний проект триватиме до 30 вересня. По завершенні проекту Уряд отримає пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань стажування громадян України з числа молоді та розгляне можливість запуску Національної програми стажування на всеукраїнському рівні.

Ця Національна програма «дозволить залучити молодих, амбітних фахівців до роботи на державній службі» та «вкрай важливим для виконання пріоритетних завдань Уряду в рамках реформування державної служби в країні», – підкреслив Міністр Кабінету Міністрів України Олександр Саєнко [13].

Також в Україні стартувала унікальна освітня програма «Публічне адміністрування у сфері молодіжної політики» з підготовки фахівців для налагодження ефективної роботи з молоддю своїх громад [2].

У березні 2018 р. відбулася офіційна презентація цього проекту, який реалізовує ГО «Освітньо-аналітичний центр розвитку громад» спільно з Тернопільським національним економічним університетом, Мінмолодьспорту, Комітетом Верховної Ради з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» [2].

Учасниками пілотного проекту «Публічне адміністрування у сфері молодіжної політики» стануть 20 представників 8 ОТГ на заході України. 50 % учасників проекту представлятимуть органи місцевого самоврядування, ще 50 % – лідери громадських організацій. Вікова категорія – 20–35 років.

Унікальність програми «Публічне адміністрування у сфері молодіжної політики» полягає, зокрема, і в тому, що учать у ній братимуть представники органів місцевого самоврядування та молоді активісти, які будуть навчатися співпрацювати. Також між навчальними сесіями учасники програми будуть реалізовувати певні завдання у своїх громадах, а фінальним результатом участі у програмі стане випускна робота, яка буде пов'язана з напрацюванням концепцій розвитку молоді у власній громаді [2].

Освітня програма проекту складається з трьох сесій – загалом 100 академічних та 100 дистанційних годин. До навчального процесу залучатимуть провідних науково-педагогічних працівників, керівників та менеджерів громадських організацій, народних депутатів та представників Мінмолодьспорту.

Першу сесію буде орієнтовано на опанування слухачами знань соціальної психології та ювентології, також будуть вивчати питання співпраці з представниками окремих молодіжних субкультур, вивчати психологію

управління, стратегію та тактику формування іміджу керівника і лідера. На другій сесії слухачі більше вникатимуть в основи права і менеджменту, організації діяльності молодіжних організацій, будуть вивчати інформаційно-управлінські технології. Третя сесія буде безпосередньо формувати знання та практичні навички, які пов'язані із здійснення державної молодіжної політики – організація роботи служб у справах молоді, діяльність молодіжних громадських організацій, вивчення інструментарію, як залучити молодь до управління громадами [2].

Ефективність молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації значною мірою залежить лише від єдності та скоординованості дій виконавчої влади, місцевого самоврядування і молодіжного представництва.

Мінмолодьспорту разом із представниками державного та громадського секторів, місцевого самоврядування, експертами, молодіжними лідерами розроблено Модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації, яка була схвалена на засіданні колегії відомства 21 грудня 2017 р. та рекомендована до впровадження [9].

Зазначена Модель формує новий підхід – від «роботи з молоддю» до «молодіжної участі» та ґрунтується на міжсекторальній взаємодії і враховує територіальні особливості молодіжної роботи відповідно конкретних потреб молоді (рис. 2).

Таким чином, на національному рівні центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію молодіжної політики, є Мінмолодьспорту, яке в умовах децентралізації має виконувати такі функції:

- нормативно-правове забезпечення;
- формування стратегії розвитку та пріоритетних напрямів молодіжної політики;
- забезпечення підвищення кваліфікації молодіжних працівників;
- методична підтримка з урахуванням міжнародного досвіду та кращих практик;
- фінансування або сприяння в залученні фінансових коштів на реалізацію програм, проектів тощо [9].

Регіональний рівень має відповідати за реалізацію молодіжної політики в рамках підходів, запропонованих на національному рівні, зокрема в межах Державної програми «Молодь України». На своєму рівні також можуть бути розроблені та ухвалені регіональні програми, орієнтовані на потреби молоді, з урахуванням місцевих особливостей.

Місцевий рівень характеризується тим, що децентралізація передбачає збільшення відповідальності на місцях, перегляд можливостей для реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, відповідно функцій основних гравців.

Пропонована структурно-функціональна модель реалізації молодіжної політики на рівні ОТГ зосереджує увагу на тому, що молодіжна політика інтегрує в собі всі інші сфери відповідальності по роботі з молоддю: освіту, працевлаштування та ринок праці, культурний розвиток, соціальний захист тощо [9].

Для ефективної реалізації молодіжної політики в ОТГ важливо передбачити:

- необхідну інфраструктуру молодіжної політики, у тому числі її організаційне та фінансове забезпечення;
- забезпечення діяльності молодіжних центрів і молодіжних працівників;
- розвиток інститутів громадянського суспільства;
- міжгалузеву та міжсекторальну взаємодію у молодіжній роботі;
- оцінювання ефективності молодіжної роботи і звітування перед громадою про стан роботи з молоддю;
- забезпечення умов молодіжної участі та молодіжного громадського контролю [9].

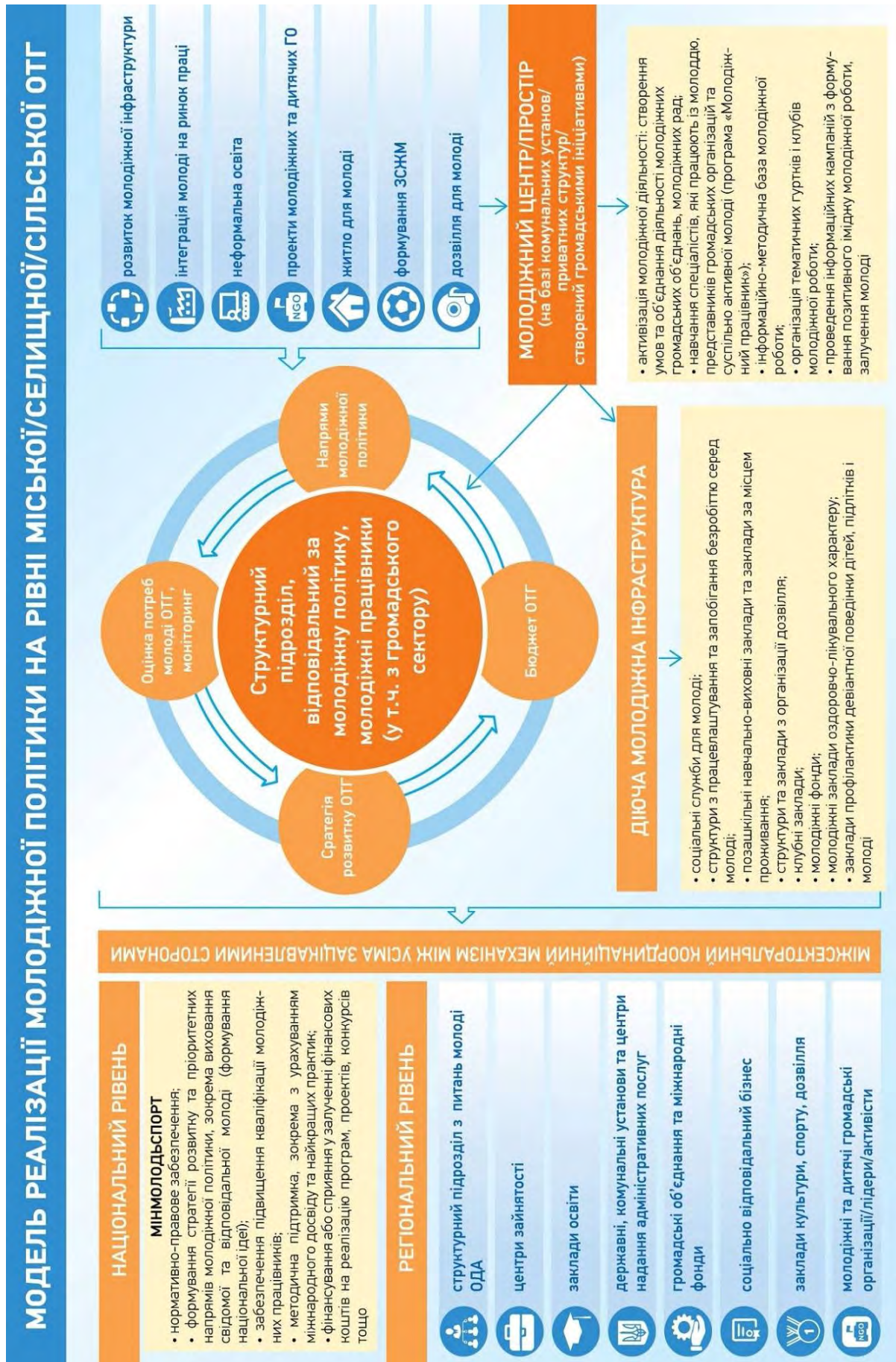

Рис. 2. Модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації [9]

Важливим на сьогодні є не тільки забезпечення координації молодіжної роботи, але й активне залучення молоді до життя місцевих громад. За результатами соціологічного дослідження «Молодь України – 2017» 48,8 % молоді знає, що в країні відбувається реформа децентралізації. Молодь ставиться позитивно до реформи децентралізації влади (55,6 %) та має високий потенціал для реалізації молодіжної політики на місцях (рис. 3) [11–12, с. 6–31; 22, с. 29–32, 50–58].

Рис. 3. Розподіл відповідей на запитання «Яким чином, на Вашу думку, молодь може брати участь у діяльності об'єднаної територіальної громади?» (у % до усіх респондентів, N=2000) [11–12; 22]³

Більш обізнаною щодо реформи децентралізації в країні є молодь, яка мешкає на Півдні (58,2 %) та у Центрі (51,8 %) країни.

37% молодих людей готові особисто брати участь у процесі розбудови та розвитку своєї об'єднаної територіальної громади [11–12, с. 6–31; 22, с. 29–32, 50–58].

³ Сума відповідей перевищує 100 %, респондент мав можливість обрати декілька варіантів відповіді.

Відповідаючи на проективне запитання «Якщо б Ви мали можливості для втілення реальних проектів щодо розвитку території Вашого проживання, що з переліченого нижче є для Вас найважливішим зараз або буде найважливішим у найближчі три роки?», молодь, насамперед, обрала для себе таку актуальну інфраструктурну проблематику в найближчій перспективі та у найближчі три роки, як відкриття /облаштування/ремонт/реконструкція доріг та тротуарів (66,8 та 37,4 % відповідно), лікарень й амбулаторій (47,4 та 33,8 % відповідно) та місць відпочинку у громаді (42 та 40,9 % відповідно). Однак, пріоритети відкриття та облаштування таких публічних інфраструктурних об'єктів громади, як спортивні заклади та центри, спортивні майданчики і стадіони, установи, що працюють із молоддю (молодіжні центри), заклади культури (центри, клуби, бібліотеки) та кінотеатри, театри й клуби за оцінками опитаної молоді зростає у найближчі три роки [11–12, с. 6–31; 22, с. 29–32, 50–58].

Для представників ОТГ, які безпосередньо займаються роботою з молоддю, відправною точкою у цьому процесі є визначення кількісних, вікових та інших характеристик цільової групи й оцінка її потреб. Результати оцінки дають можливість виділити молодіжну політику в окремий напрям стратегії розвитку ОТГ як на етапі формування такої стратегії, так і шляхом імплементації у вже існуючу стратегію. У більшості ОТГ, особливо сільських, не реалізують молодіжну політику як окремий напрям розвитку громади. При цьому успіхи децентралізації стають дедалі помітнішими саме у тих ОТГ, де керівниками стали молоді люди, а молодь у цілому з її творчою енергією та інноваційним потенціалом є рушійною силою реформи децентралізації [9; 22, с. 67–78, 79–81, 83–85].

Виокремлення молодіжної політики в напрям роботи виконавчих органів ОТГ також передбачає реалізацію наступного кроку – бюджетування такої діяльності. Незважаючи на незначний обсяг коштів, який, зокрема, може собі дозволити місцевий бюджет сільських громад, ці кошти можна використовувати виключно на реальні потреби молодих людей, ґрунтуючись на проведеній оцінці потреб та цілях і пріоритетах молодіжної політики, що

зафіксовані у стратегії розвитку ОТГ. Не менш важливим є залучення не тільки бюджетних коштів, але й донорських коштів, коштів представників бізнесу, який працює на цій території [9; 22, с. 67–78, 79–81, 83–85].

Забезпечення координації молодіжної роботи та активного залучення молоді до життя місцевих громад можливе за умови формування молодіжної інфраструктури в об'єднаних територіальних громадах, що передбачає підтримку та розвиток діючих і створення нових молодіжних центрів/ молодіжних просторів (на рівні спроможних ОТГ) та запровадження діяльності молодіжних працівників (на рівні сільських та селищних ОТГ) [9; 22, с. 67–78, 79–81, 83–85].

Потрібно зробити наголос на тому, що молодіжний простір громади має стати не тільки місцем надання певного набору послуг, але й первинним осередком громадянської активності молоді, наприклад, через механізм створення молодіжного консультативно-дорадчого органу (наприклад, молодіжна рада) ОТГ серед громадських активістів, представників молодіжних громадських об'єднань. Переглянутою Європейською хартією участі молоді в громадському житті на місцевому та регіональному рівнях звертається увага на те, що для активізації участі молодих людей повинні бути створені певні структури, яким має надаватись підтримка, – це молодіжні парламенти, ради, форуми тощо. Вони можуть мати різні форми, залежно від потреб молодих людей і зацікавленості влади. Українською важливо, щоб ці структури були гнучкими та могли змінюватись залежно від потреб і уявлень залучених до їх діяльності молодих людей. До усіх структур повинні бути включені представники молоді, що мають різні походження та життєву ситуацію. Йдеться про більш активне залучення молоді до прийняття рішень, процесу формування та реалізації молодіжної політики на рівні ОТГ. Молодіжна робота у громаді повинна враховувати інтереси та потреби молоді і, насамперед, формувати не споживацькі настрої в молодіжному середовищі, а активну громадянську позицію молоді та задіяти усі потенційні ресурси [9; 22, с. 67–78, 79–81, 83–85].

Важливим аспектом у процесі запровадження нової моделі реалізації

молодіжної політики на рівні громад є створення дієвої системи збору, обробки й реагування на запити та місцеві молодіжні ініціативи. Запити формуються на рівні виконавчих органів ОТГ спільно з громадськістю (молодіжною радою ОТГ). Залежно від типу громади частина запитів та ініціатив реалізується за рахунок наявних ресурсів ОТГ, інші ж потребують перенаправлення на регіональний рівень. При цьому процес перенаправлення на регіональний рівень має бути формалізованим. Функції інформаційно-комунікаційного центру такої системи повинен виконувати структурний підрозділ ОДА (збір інформації від центрів зайнятості, закладів освіти і культури регіону, отримання та розподіл інформації від профільного міністерства тощо, яка необхідна для роботи з молоддю на місцевому рівні). Слід зауважити, що найбільшої підтримки з боку структур регіонального рівня потребують саме малі громади зі слабо розвинутою соціальною інфраструктурою, тоді як міські ОТГ мають достатньо власних ресурсів для ефективної реалізації молодіжної політики.

Малі ОТГ, де переважає сільське населення, досить обмежені у своїх можливостях, мають враховувати інтенсивний характер міграції сільської молоді до міст. Їх перевагою є набагато ширші можливості по роботі з молоддю, відповідно до оцінки потреб цільової групи, особливостей та інтересів розвитку громади [9; 22, с. 67–78, 79–81, 83–85].

Висновки. Отже, реальним шляхом розв'язання основних життєвих проблем молоді в нинішніх умовах стає якомога повніше її залучення до процесу реформування соціально-економічної та політичної сфер буття країни, децентралізація відкриває нові можливості для цього. Про це свідчить вже існуючий позитивний регіональний та місцевий досвід залучення молоді до процесів децентралізації [22, с. 67–78, 79–81, 83–85].

В умовах децентралізації запорукою збереження й нагромадження людського потенціалу ОТГ як основи її соціально-економічного розвитку є наявність у громаді умов для самореалізації молоді. Це потребує визначення сучасного європейського принципу молодіжної участі в житті громади одним із

пріоритетних напрямів роботи місцевої влади, реалізація якого на практиці передбачає наявність в ОТГ достатніх ресурсів і повноважень для розв'язання місцевих молодіжних проблем у ключових сферах (зокрема ефективного управління системою освіти згідно з місцевими потребами, коли в сучасних умовах серед молоді зменшується престижність вищої освіти, а її найвищий рівень не дає гарантій успіху в професійній самореалізації на ринку праці; охорони здоров'я; сприяння належному працевлаштуванню, оскільки обмеженість доходів після закінчення навчання спричиняє невдалий початок трудового життя, коли молодь змушена погоджуватися на роботу, яка не відповідає її потребам і професійній підготовці; житла; соціальних послуг тощо) і координації виконавчими органами ОТГ міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії в інтересах молоді (у тому числі посилення ролі керівників органів місцевого самоврядування щодо координації та співробітництва представників різних галузей та секторів), а також підтримку наявних та розвиток нових складових молодіжної інфраструктури (молодіжних центрів, підрозділів адміністративно-організаційної та осередків практичної роботи) [22, с. 67–78, 79–81, 83–85].

Отже, зважаючи на існування нинішніх безпрецедентних викликів, для забезпечення єдності українського суспільства та зміцнення української державності, досягнення якісної та ефективної співпраці, рівноправних відносин між молоддю, громадськими організаціями, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та ОГС [22, с. 67–78, 79–81, 83–85]:

1. Українським молодіжним громадським організаціям потрібно звернути особливу увагу на використання інформаційно-комунікаційних технологій:

- комунікаційних каналів веб-сайту, веб-маркетингу й соціальних медіа;
- соціальних мереж, окрім поширених Facebook (95 % громадських організацій), Twitter (64 %), – Instagram, Pinterest, YouTube, LinkedIn, з особливою увагою на Instagram (перше місце за популярністю серед соцмереж у 2015 р.);
- e-mail-сповіщень (щоквартальне розсилання e-mail-сповіщень європейськими молодіжними організаціями становить 24 %);
- суворе дотримання етичних норм спілкування у всемережі [24, с. 168–169].

2. Водночас молодіжним громадським організаціям слід більш активно залучати нові PR-тактики та здійснювати обов'язковий щорічний моніторинг PR-діяльності (програма на наступний рік може складатися лише за результатами аналізу попередньої діяльності) [24, с. 168–169].

3. Сприяти збільшенню охоплення молодіжною роботою може поширення започаткованої вже практики оформлення рекомендацій обласної влади включати до статутів ОТГ молодіжну політику як один із пріоритетних напрямів для місцевих громад та використання інноваційних форм молодіжної роботи, великий арсенал яких розроблено та впроваджено в низці областей, районів, міст, селищ і сіл, частково в окремих ОТГ. Сьогодні існують необхідні передумови для поширення цього здобутку на всі адміністративно-територіальні одиниці країни, зокрема існують: організаційна інфраструктура (підрозділи місцевих органів влади по роботі з молоддю), здатна ініціювати та координувати впровадження інновацій; підготовлені кадри цих підрозділів (хоча їх чисельність, матеріальне стимулювання, а в окремих випадках і рівень підготовки ще не повністю відповідають потребам); значна кількість активних ГО, МГО, ДГО, волонтерів (у тому числі не тільки активістів юридично оформлених молодіжних організацій, але й більш широкого кола спільнот, мереж тощо, які доцільно залучати до роботи); можливості часткової підтримки інновацій грантами донорських організацій і проектів [22, с. 79–81, 83–85].

4. Важливою умовою подальшого розвитку в перехідному періоді децентралізації до того часу, поки новостворені ОТГ не сконцентрують достатньо власних ресурсів на роботу з молоддю, залишається належне державне фінансування впровадження інновацій у реалізацію молодіжної політики на місцях.

5. Необхідно продовжувати співпрацю з представниками міжнародних донорських проектів і організацій з метою їх залучення до реалізації молодіжних ініціатив на загальнонаціональному, регіональному та місцевому рівнях [22, с. 79–81, 83–85].

6. Слід посилити інформаційно-аналітичну та організаційну підтримку з питань формування та реалізації державної молодіжної політики на

регіональному та місцевому рівнях, зокрема шляхом розроблення і поширення відповідних рекомендацій для об'єднаних територіальних громад.

7. У напрямі залучення молоді до процесу децентралізації доцільно посилити її участь в обговоренні нормативно-правових засад реалізації реформи; в регламентах ОТГ передбачити процедури забезпечення належного представництва молоді, захисту її прав та інтересів, механізми узгодження потреб молоді з інтересами ОТГ в цілому; проводити навчання представників місцевої влади та молодіжних активістів щодо існуючих форм самоорганізації та участі громадськості в ухваленні та реалізації рішень, налагодження громадського діалогу, участі молоді в бюджетному процесі, моніторингу якості послуг, включення молоді у вирішення місцевих проблем [22, с. 79–81, 83–85].

8. У напрямі інформаційного забезпечення, навчання та поширення досвіду доцільно:

– рекомендувати підрозділам по роботі з молоддю органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування всіх рівнів користуватися зазначеними інтернет-ресурсами, поповнювати базу прикладами власного досвіду, формувати оцінку проектів, обговорювати їх на відповідному інтернет-форумі, залучати до цього активних членів місцевих осередків ГО, волонтерів та представників усіх інших заінтересованих організацій; на основі аналізу зазначеної бази формувати вихідні матеріали для проведення щорічного всеукраїнського конкурсу інноваційних форм молодіжної роботи з відповідними етапами місцевого рівня [22, с. 79–81, 83–85];

– постійно здійснювати моніторинг задоволення молоді станом реалізації державної молодіжної політики на місцях з оприлюдненням результатів у вільному доступі;

– підготувати методичні матеріали для органів державної влади й місцевого самоврядування щодо ініціювання та координації впровадження молодіжних інновацій шляхом консолідації зусиль організацій, що працюють з молоддю, місцевих органів освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, внутрішніх справ, соціальних служб, молодіжних рад щодо

перспективної моделі реалізації молодіжної політики та кращого міжнародного і національного досвіду її впровадження;

– посилити підготовку кадрів по роботі з молоддю через організацію постійнодіючого всеукраїнського тренінгу з інноваційних форм молодіжної роботи з подальшими тренінгами на місцях шляхом проведення тренінгів для тренерів та формування мережі відповідних експертів і тренерів [22, с. 79–81, 83–85].

Список використаних джерел:

1. Більшість учасників заходів ГО, що виграли фінансування від Міністерства молоді та спорту, задоволені рівнем заходів – результати моніторингу. *Український кризовий медіа центр*. 2017. 13 січ. URL: <http://uaacrisis.org/ua/51527-monitor> (дата звернення: 17.06.2018).
2. В Україні запрацює освітня програма з управління молодіжною політикою. *Укрінформ*. 2018. 5 берез. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2416293-v-ukraini-zaprasue-osvitna-programa-z-upravlinna-molodiznou-politikou.html> (дата звернення: 17.06.2018).
3. Заболотна Н. Молодіжні організації в системі інститутів громадянського суспільства України. *Ефективність державного управління*: зб. наук. праць. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2014. Вип. 40. С. 334–341.
4. Канавець М. Вплив молодіжних громадських об'єднань на євроінтеграційні процеси в Україні. *Держава та регіони: наук.-виробн. журн. Серія: Державне управління*. 2014. № 3. С. 12–15. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/3_2014/3.pdf (дата звернення: 17.06.2018).
5. Канавець М. Молодіжна політика в контексті створення внутрішніх передумов щодо вступу України в Європейський Союз. *Державне управління: теорія і практика: електрон. наук. фах. вид.* 2008. № 1. URL: http://academy.gov.ua/ej/ej7/doc_pdf/kanavec.pdf (дата звернення: 17.06.2018).
6. Канавець М. В. Вплив молодіжного руху на формування та реалізацію державної політики України: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Київ, 2009. 20 с.
7. Кількість юридичних осіб за організаційними формами. *Веб-сайт Державної служби статистики України*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/edrpo/ukr/EDRPU_2018/ks_orfg/ks_orfg_0118.htm (дата звернення: 17.06.2018).
8. Кулініч О. В. Механізми взаємодії органів державного управління та громадських організацій в реалізації молодіжної політики в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2009. 19 с.
9. Модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації. *Веб-сайт Ініціативи «Децентралізація»*. URL: <https://decentralization.gov.ua/youth/molod-v-oth> (дата звернення: 17.06.2018).
10. Молодь України – 2015. Результати соціологічного дослідження. Київ: ГФК ЮКРЕЙН, 2015. 88 с. URL: http://dsmsu.gov.ua/media/2015/12/09/5/Molod_Ukraine_block.pdf, <https://ukraine.unfra.org/sites/default/files/pub-pdf/-України-2015.pdf> (дата звернення: 17.06.2018).
11. Молодь України – 2017. *Інфографіка*. URL: http://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/11/16/13/Molod_Ykrayini_2017.pdf (дата звернення: 17.06.2018).
12. Молодь України – 2017. Результати соціологічного дослідження. Тернопіль: Терно-граф, 2017. 72 с. URL: http://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/11/16/7/Socdoslidjennya_2017.pdf (дата звернення: 17.06.2018).
13. Офіційний веб-сайт Національної програми стажувань в центральних органах виконавчої влади. URL: <http://www.interns2018.org.ua/page2797383.html> (дата звернення: 17.06.2018).

14. Переможців проекту «Державотворець» візьмуть на стажування у міністерствах. *Укрінформ*. 2018. 15 черв. URL: <https://www.ukrinform.ua/gubric-polytics/2481277-peremozcv-proektu-derzavotvorec-vizmut-na-stazuvanna-u-ministerstvah.html> (дата звернення: 17.06.2018).

15. Підсумки року та планування наступних опитувань. *U-Report*. 2017. 27 груд. URL: <https://ukraine.ureport.in/story/508/> (дата звернення: 17.06.2018).

16. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні: аналіт. доп. / Яблонський В. М., Балакірева О. М., Бондар Т. В. та ін.; за заг. ред. О. А. Корнієвського. Київ: НІСД, 2017. 56 с. URL: http://ru.niss.gov.ua/content/articles/files/AD_GromSuspilstvo_pp1-56_press-25fe8.pdf (дата звернення: 17.06.2018).

17. Публічна дискусія «Громадянське суспільство в 2018-му: нові виклики, нові завдання» (до 25-річчя Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва), 6 берез. 2018 р. / Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/13963398165a9eef1b022177.77359526.pdf> (дата звернення: 17.06.2018).

18. Розвиток громадянського суспільства України в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів / В. М. Яблонський, О. М. Балакірева, Т. В. Бельська та ін.; за ред. О. А. Корнієвського. Київ: НІСД, 2016. 72 с. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/gromadyanske_suspilstvo-3eeda.pdf (дата звернення: 17.06.2018).

19. Соціологічне дослідження «Молодь України – 2015». Інфографіка. URL: http://dsmsu.gov.ua/media/2015/12/08/16/Infografiki_doslidjennya.ppt, https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content/UA/Molod_Ukraine_2015_Infographics_UA.pdf (дата звернення: 17.06.2018).

20. Діяльність громадських об'єднань в Україні: стат. бюл. *Веб-сайт Державної служби статистики України*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/15/Arch_go_bl.htm (дата звернення: 17.06.2018).

21. Статистичний збірник «Діяльність громадських організацій в Україні» // Веб-сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publpolit_u.htm (дата звернення: 17.06.2018).

22. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. Тернопіль: Терно-граф, 2017. 100 с.

23. Хохич І. Активізація співпраці молоді з органами влади: державно-управлінський аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 4 (19). С. 168–177. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_04\(19\)/21.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_04(19)/21.pdf) (дата звернення: 17.06.2018).

24. Шваб М. А. Молодіжні неурядові організації в сучасному публічному процесі: інформаційно-комунікаційний вимір: дис. ... канд. політ. наук. Луцьк, 2016. 202 с.

Kanavets M. V. Current State and Prospects of Development of Interaction of Youth Public Organizations With State and Local Government Authorities and United Territorial Communities in the Conditions of Decentralization.

The article analyzes the process of transformation of youth policy in the context of European integration and the implementation of the reform of public administration and the decentralization of power. Legal aspects of the creation and functioning of youth organizations in the system of development of public organizations are analyzed, their problems at the current state of development of Ukrainian society are highlighted.

The relationships of youth public organizations with the state and local government authorities and united territorial communities are characterized, the content of existing problems in the process of mutual relations of these institutions, ways and prospects for their solution is determined. At the same time, the influence of youth public organizations on the socialization of the individuals, the types and directions of their activities, etc. are highlighted.

Key words: youth policy, state administration, decentralization, local government, united territorial communities, youth public organization, youth, youth development.

Надійшла до редколегії 17.06.2018 р.